

Οι Αυτοκέφαλες Εκκλησίες και ο Θεσμός της «Πενταρχίας»

[Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου](#)

Του Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου

Τόν τελευταῖο καιρό μέ ἀφορμή τό Οὐκρανικό ζήτημα γράφηκαν πολλά, θετικά καί ἀρνητικά, ἀπό ὅποια πλευρά καί ἄν τό ἐξετάση κανεῖς, κυρίως ἔγινε ἰσχυρότατη κριτική στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή χρειάσθηκε νά γράψω κάποια ἄρθρα, γιά νά ἐξηγήσω μερικές πτυχές τοῦ ὅλου θέματος, χωρίς νά τό ἐξαντλῶ, κυρίως ὅτι τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι οὔτε παπικό οὔτε προτεσταντικό-συνομοσπονδία, ἀλλά εἶναι συνοδικό καί συγχρόνως ἱεραρχικό [«Τό Πολίτευμα τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας»]. Ἐπιμένω στό θέμα αὐτό, γιατί θεωρῶ ὅτι αὐτή εἶναι ἡ βάση τοῦ προβλήματος πού ἀνέκυψε.

Βεβαίως τό ἐκκλησιαστικό Οὐκρανικό ζήτημα ἔχει πολλές πτυχές, ἀλλά τό βασικότερο εἶναι ὅτι πολλοί δέν ἔχουν καταλάβει τί εἶναι ἡ «Αὐτοκεφαλία» στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία• τί εἶναι οἱ «Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες»• πῶς λειτουργεῖ ὁ ἱερός θεσμός τῆς Ἐκκλησίας• κατά πόσον οἱ «Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες» μποροῦν νά λειτουργοῦν ἀνεξάρτητα ἀπό τόν Οἰκουμενικό Θρόνο πού εἶναι πρωτόθρονος

καί προεδρεύει ὄλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μέ πολλές ἀρμοδιότητες καί ὑπευθυνότητες• ἀλλά καί πῶς λειτουργεῖ ὁ Οἰκουμενικός Θρόνος σέ σχέση μέ τίς «Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες».

Ἄν κανεῖς δέν καταλάβῃ ἐπαρκῶς αὐτόν τόν τρόπο λειτουργίας τῶν λεγομένων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, καί τόν τρόπο λειτουργίας τῆς Πενταρχίας κατά τήν πρώτη χιλιετία, ἀλλά καί τόν ρόλο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κατά τήν δεύτερη χιλιετία, σέ σχέση μέ τά νεώτερα Πατριαρχεῖα καί τίς νέες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, τότε δέν θά καταλάβῃ τήν οὐσία αὐτοῦ τοῦ θέματος. Θά περιπλέκεται σέ ἄλλα ζητήματα, τά ὁποῖα καί αὐτά ἔχουν τήν σημασία τους, ἀλλά θά ἀγνοῖ τό θέμα στήν βάση του.

Ἐπομένως, ἐκεῖνο πού πρέπει νά ἐντοπισθῇ εἶναι τό πῶς δημιουργήθηκαν οἱ λεγόμενες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες καί πῶς λειτουργοῦσε ὁ θεσμός τῆς Πενταρχίας στήν πρώτη χιλιετία. Αὐτό τό βλέπουμε σαφέστατα, ὅταν διαβάζουμε προσεκτικά τά Πρακτικά τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀλλά καί τί ἰσχύει μέ τά νεώτερα Πατριαρχεῖα καί τίς νεώτερες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες.

Τίς ἀπόψεις μου αὐτές τίς εἶχα διατυπώσῃ εὐθαρσῶς παλαιότερα, σέ μιά περίοδο πολύ δύσκολη γιά τίς σχέσεις Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Συγκεκριμένα τό ἔτος 2002, πρῖν, δηλαδή, δεκαεπτὰ (17) χρόνια, ἐξέδωσα ἕνα βιβλίο μέ τίτλο «Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος». Στό βιβλίο αὐτό περιλαμβάνεται ἕνα κεφάλαιο μέ τίτλο «Οἱ Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες καί ὁ θεσμός τῆς Πενταρχίας», στό ὁποῖο κατέθεσα τίς ἀπόψεις μου γιά τό σοβαρό αὐτό θέμα πού ἐξακολουθεῖ νά ἔχῃ ἐπικαιρότητα.

Ἀναδημοσιεύω, λοιπόν, τό κείμενο αὐτό γιά νά φανῇ ὅτι οἱ ἀπόψεις μου γιά τό θέμα αὐτό εἶναι οἱ ἴδιες ἐδῶ καί πολλά χρόνια.

Σέβομαι ἀπόλυτα τούς κανονικούς θεσμούς, σέβομαι τό Συνοδικό σύστημα τῆς Ἐκκλησίας, τήν θέση καί τόν ρόλο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, διότι ὅλα αὐτά καθιερώθηκαν ἀπό Οἰκουμενικές Συνόδους. Ἰδιαίτερα τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἐξαγιασθήκε ἀπό μεγάλους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καί ἔπαιξε σημαντικό ρόλο στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπίσης, ὅταν χρειασθῇ, ἐκφράζω μέ σεβασμό τίς ἀπόψεις μου καί γιά θεολογικά θέματα, χωρίς νά ὑπονομεύω τόν κανονικό ἱερό θεσμό τῆς Ἐκκλησίας.

Στήν συνέχεια ἀναδημοσιεύω τό κείμενο πού προανέφερα, τό ὁποῖο, ἐπαναλαμβάνω, γράφηκε πρῖν δεκαεπτὰ (17) χρόνια, γιατί φαίνεται ὅτι σήμερα παραθεωροῦνται ἢ λησμονοῦνται οἱ βασικές ἀρχές τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου καί ὅλα

αυτά προς χάριν γεωπολιτικών σκοπιμοτήτων.

1. Οι πρώτες Ἐκκλησίες

Ὁ καθηγητής Γεώργιος Μαντζαρίδης σέ εἰδική μελέτη του περιέγραψε ἀνάγλυφα τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἡ ἀρχική μορφή τῆς Ἐκκλησίας μετέβη στήν παγκόσμια Ἐκκλησία, μετά τήν ἐπικράτηση, βέβαια, τοῦ Χριστιανισμοῦ στόν κόσμο. Μερικές ἀπό τίς ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις τοῦ κ. Μαντζαρίδη θά ἐκθέσουμε στήν συνέχεια, γιατί ἔχουν σημασία γιά τό θέμα πού ἀναλύουμε στό σημεῖο αὐτό.

Οἱ πρώτες χριστιανικές κοινότητες διαμορφώθηκαν βάσει τῶν συναγωγῶν τῶν Ἰουδαίων τῆς διασποράς, καί ἔτσι εἶχαν μιά αὐτοτέλεια, ἀλλά «διατηροῦσαν κάποια ιδιαίτερη ἀναφορά πρὸς τήν μητρική κοινότητα τῶν Ἱεροσολύμων». Ὑπῆρχε, βέβαια, διαφορά τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων ἀπό τίς Ἰουδαϊκές, γιατί ὁ Χριστιανισμός παρουσιάσθηκε μέσα στήν ἱστορία ὡς τό «καινόν γένος» (πρὸς Διόγνητον) ἢ τό «τρίτον γένος» (Ἀριστείδου Ἀπολογία). Βάση καί σημεῖο συνδέσεως τῶν πιστῶν «ὅπως ἐπίσης καί τό κέντρο, γύρω ἀπό τό ὁποῖο ἀναπτύχθηκε ἡ ζωή καί ἡ ὀργάνωση τῆς Ἐκκλησίας», ἦταν ἡ εὐχαριστιακή λατρεία. Ἀκόμη πρέπει νά λεχθῆ ὅτι «ἡ εὐχαριστιακή αὐτή βάση δίνει χαρισματικό καί ἐσχατολογικό χαρακτήρα στήν ἐκκλησιαστική διάρθρωση καί δομή». Αὐτό σημαίνει ὅτι τά χαρίσματα ἐκδηλώνονταν κατά τήν λατρευτική καί εὐχαριστιακή ζωή, καθώς ἐπίσης καί οἱ Χριστιανοί ζοῦσαν μέ ἔντονη ἐσχατολογική προοπτική, ἀφοῦ ἀνέμεναν τά ἔσχατα, τό τέλος τῆς ἱστορίας. Ἔτσι, ἡ θεία Εὐχαριστία «ἦταν τό κέντρο, γύρω ἀπό τό ὁποῖο διαμορφώθηκε βασικά ἡ ὀργάνωση τῆς Ἐκκλησίας».

Οἱ πρώτες Ἐκκλησίες εἶχαν ἰδρυθῆ ἀπό τούς Ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι ἦταν οἱ πραγματικοί χαρισματικοί ἡγέτες τους. Ἀλλά λόγω τῶν διαρκῶν μετακινήσεών τους, τοποθετοῦσαν μονίμους λειτουργούς. Ὅταν ὅμως ἔφυγαν οἱ Ἀπόστολοι, δηλαδή ὅταν ἀπέθαναν, τότε αὐτοί οἱ μόνιμοι λειτουργοί κατέλαβαν τήν θέση τῶν Ἀποστόλων καί περιορίστηκε ὁ θεσμός τῶν προφητῶν καί τῶν χαρισματοῦχων. Σέ αὐτό ἀναφέρεται ἡ διδαχή τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων: «Χειροτονήσατε οὖν ἑαυτοῖς ἐπισκόπους καί διακόνους... ὑμῖν γάρ λειτουργοῦσι καί αὐτοί τήν λειτουργίαν τῶν προφητῶν καί διδασκάλων. Μή οὖν ὑπερίδητε αὐτούς· αὐτοί γάρ εἰσὶν οἱ τετιμημένοι ὑμῶν μετά τῶν προφητῶν καί διδασκάλων».

Ἐπομένως, ἀπό τήν χαρισματική κατάσταση ὀδηγηθήκαμε στήν θεσμοποίηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, χωρίς νά χαθῆ αὐτή ἡ χαρισματική δομή τῆς Ἐκκλησίας.

Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου, ἰδιαίτερος μετά τήν ἐκδημία τῶν Ἀποστόλων, καί λόγω τοῦ ὅτι ἐμφανίσθηκαν διάφοροι γνωστικοί πού ἰσχυρίζονταν ὅτι αὐτοί εἶχαν λάβει τήν μυστική γνώση ἀπό τούς Ἀποστόλους, ἀναπτύχθηκε περισσότερο ὁ

βαθμός του Ἐπισκόπου, ὁπότε «ὁ ἐπίσκοπος προβάλλεται ὡς σύμβολο τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὑποταγή στόν Ἐπίσκοπο θεωρεῖται ὡς ὑποταγή στόν Θεό». Μέ αὐτό τό πρίσμα πρέπει νά δοῦμε ὅλα τά σχετικά κείμενα καί τίς προτροπές τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου.

Ἡ ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ σέ ὅλη τήν τότε Οἰκουμένη, καθώς ἐπίσης καί ἡ ἀναγνώριση τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπό τήν ρωμαϊκή ἐξουσία, συνετέλεσε στό νά μεταβληθῆ ἡ διοικητική διάρθρωση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, χωρίς βέβαια νά χάση τόν μυστηριακό καί χαρισματικό της χαρακτήρα, προσλαμβάνοντας τήν διοικητική διάρθρωση τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ἔτσι, «οἱ Ἐπίσκοποι, πού βρίσκονταν μέσα στίς ἴδιες πολιτικές ἐπαρχίες γιά νά ἀντιμετωπίσουν προβλήματα κοινοῦ ἐνδιαφέροντος, σχημάτιζαν εὐρύτερες ἐκκλησιαστικές ἐνότητες, τίς Μητροπόλεις. Ἐπικεφαλῆς στίς Μητροπόλεις ἦταν οἱ Ἐπίσκοποι πού βρίσκονταν στίς πρωτεύουσες τῶν Ἐπαρχιῶν καί ὀνομάστηκαν Μητροπολίτες. Γιά τόν ἴδιο λόγο καί οἱ Μητροπολίτες πού βρίσκονταν σέ ἐνιαῖες γεωγραφικές ἢ διοικητικές ἐνότητες σχημάτιζαν τά Πατριαρχεῖα ἢ τίς αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες μέ ἐπικεφαλῆς τούς Μητροπολίτες τῶν μεγαλυτέρων ἢ σημαντικοτέρων πόλεων πού ὀνομάστηκαν ἀντίστοιχα Πατριάρχες ἢ Ἀρχιεπίσκοποι».

Φαίνεται, λοιπόν, ἀπό αὐτήν τήν ἀνάλυση ὅτι στήν ἀρχική της μορφή ἡ Ἐκκλησία ἦταν συνδεδεμένη μέ τήν θεία Εὐχαριστία, πού ἦταν ἡ βάση της καί βέβαια ὑπῆρχε μιά χαρισματική διάρθρωση κατά τόν λόγο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Καί οὐς μὲν ἔθετο ὁ Θεός ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν» (Α', Κορ. ιβ', 28).

Αὐτό σημαίνει ὅτι, προηγοῦνται οἱ Ἀπόστολοι, ἀκολουθοῦν οἱ Προφῆτες, οἱ διδάσκαλοι, ὕστερα οἱ χαρισματοῦχοι, οἱ κυβερνήσεις καί τά χαρίσματα γλωσσολαλιᾶς. Ὅμως μετά τήν ἀπομάκρυνση τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, οἱ Ἐπίσκοποι προηγήθηκαν τῶν Προφητῶν καί αὐτοί παρέμειναν εἰς τύπον καί τόπον τοῦ Χριστοῦ, διάδοχοι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἀκριβῶς γιατί αὐτοί τελοῦσαν τήν θεία Εὐχαριστία, πού ἦταν τό κέντρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Στήν συνέχεια ἀναπτύχθηκε τό Μητροπολιτικό σύστημα, πού εἶχε ὡς «Πρῶτον» τόν Ἐπίσκοπο τῆς ἔδρας τῆς πολιτικῆς διοικήσεως μιᾶς ἐπαρχίας, ὁ ὁποῖος ὀνομάστηκε Μητροπολίτης, καί ἀργότερα ἀναπτύχθηκε τό Πατριαρχικό σύστημα, ὅταν ὁ Μητροπολίτης μιᾶς μεγάλης πόλεως ὀνομάστηκε Πατριάρχης καί ἦταν ὁ «Πρῶτος» τῶν Μητροπολιτῶν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης.

Ὁ Καθηγητής Γεώργιος Μαντζαρίδης σημειώνει: «Ἡ θεσμοποίηση στή χριστιανική ζωή δέν πρέπει νά θεωρηθῆ ὡς ἔκπτωση ἀπό τήν ἀρχική κατάσταση, ἀλλά ὡς ὀργανική ἀνάπτυξη καί ἐξέλιξή της. Καί πραγματικά, ἡ δημιουργία ἢ καί ἡ αὔξηση

των θεσμών δέν σημαίνει αναγκαστικά καί άφανισμό τής μή θεσμοποιημένης περιοχής, γιατί καί αύτή μπορεΐ κάλλιστα νά συνυπάρχη μαζί μέ τούς θεσμούς».

2. Τό Αύτοκέφαλο τής Έκκλησίας

Ό όρος Αύτοκέφαλη Έκκλησία εΐσήχθη μέ τήν πάροδο τοϋ χρόνου, όχι μέ τήν έννοια ότι άποτελεΐ μιά άνεξάρτητη Έκκλησία πού δέν έχει σχέση μέ τήν καθόλου Έκκλησία, αλλά μέ τήν έννοια ότι άποτελεΐ μιά ένιαία έκκλησιαστική διοίκηση πού καθορίζει τά τής έκλογής, χειροτονίας καί δίκης των Έπισκόπων καί ρυθμίζει όλα τά έκκλησιαστικά θέματα τής Τοπικής Έκκλησίας, αλλά έχει όπωσδήποτε σύνδεσμο μέ όλη τήν Έκκλησία, ιδιαιτέρως μέ τήν Μητέρα των Έκκλησιών, τό Οΐκουμενικό Πατριαρχεΐο. Δέν πρόκειται γιά αύτόνομη καί άνεξάρτητη κεφαλή, πού ξεχωρίζεται άπό τήν ένιαία καί μιά κεφαλή τής Έκκλησίας, αλλά γιά μιά διοικητική έλευθερία μέσα στό ένιαίο Σώμα τοϋ Χριστοϋ, σύμφωνα μέ τό πρότυπο τοϋ μελισμοϋ τοϋ εύχαριστιακοϋ άρτου.

Ό Μητροπολίτης Σάρδεων Μάξιμος, έπικαλούμενος μαρτυρία τοϋ Αλεξάνδρου Σμέμαν, γράφει ότι ή έννοια τοϋ «αύτοκεφάλου» δέν ανήκει στην «όντολογία» τής Έκκλησίας, αλλά στην ιστορική της «ύπόσταση». Εΐναι αναγκαΐος καί άπαραΐτητος αύτός ό διαχωρισμός μεταξύ τής όντολογικής καί τής ιεραρχικής τάξεως τής οΐκουμενικής Έκκλησίας, ώστε νά άποφύγουμε τόσο τόν κίνδυνο τοϋ Παπισμοϋ, όσο καί τόν πειρασμό τοϋ Προτεσταντισμοϋ. Έπομένως οϋτε άρνούμαστε τήν όντολογική ένότητα τής Έκκλησίας, ως Σώματος τοϋ Χριστοϋ, οϋτε όμως άρνούμαστε καί τήν ιεράρχηση μεταξύ των τοπικών Έκκλησιών.

Ό Μητροπολίτης Σάρδεων Μάξιμος παρατηρεΐ: «Η ιστορία καί ή μακραίων παράδοσις τής Έκκλησίας έδημιούργησε καί κατωχύρωσε τήν πρᾶξιν τής “ιεραρχίας τής τιμής”, ή δέ άρνησις αύτής έν όνόματι τής κακῶς έννοουμένης “ισοτιμίας” εΐναι έσκεμμένα καί ύποβολιμαΐα αντικατάστασις τής γνησίας καθολικότητος διά τινος “δημοκρατικής” ισότητος».

Άπό διάφορες μελέτες γνωρίζουμε ότι ό όρος «Αύτοκέφαλο» έμφανίστηκε αρχικά συνδεδεμένος μέ τόν τίτλο τοϋ Αρχιεπισκόπου, ό όποιος βέβαια Αρχιεπίσκοπος δέν εΐχε τότε τήν έννοια τοϋ άρχηγοϋ μιᾶς Τοπικής Έκκλησίας, αλλά ήταν ό Έπίσκοπος ό όποιος εΐχε έξάρτηση καί αναφορά (άπό, καί) στόν Πατριάρχη καί όχι στόν Μητροπολίτη τής Έπαρχίας. Έτσι, ό «αύτοκέφαλος Αρχιεπίσκοπος» έξαρτόταν άπό τόν Πατριάρχη, άπό τόν όποΐο λάμβανε τήν χειροτονία καί βέβαια τόν μνημόνευε κατά τίς ιερές Άκολουθίες.

Άπό τόν 9ο αΐώνα καί μετά, όπως σημειώνει ό Καθηγητής Ιωάννης Ταρνανίδης, ή σημασία τοϋ αύτοκεφάλου αναβαθμίστηκε, όταν, βεβαίως, ή έκκλησιαστική

άνεξαρτησία έτέθη μέσα στις πολιτικές - έθνικιστικές επιδιώξεις τών Σλαύων.

Όμως, καί στην περίπτωση αυτή τής αναβαθμίσεως του όρου καί του ρόλου του αυτοκεφάλου Αρχιεπισκόπου, όπως συμβαίνει μέ τήν άνεξαρτησία τής Βουλγαρικής Έκκλησίας, τό Οίκουμενικό Πατριαρχείο μπορούσε ανά πᾶσα στιγμή νά έπεμβαίη στά έσωτερικά της, νά διευρύνη τίς δικαιοδοσίες του στον χῶρο τής έκκλησιαστικής διοίκησής της, νά χειροτονή τόν Αρχιεπίσκοπο καί αυτό, βέβαια, συνδέεται μέ τήν ύποχρέωση του Αρχιεπισκόπου νά μνημονεύη τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Γι' αυτό ο όρος «αυτοκέφαλος Αρχιεπίσκοπος» στην διάρκεια όλων τών αιώνων δέν είχε τήν έννοια τής έκκλησιαστικής άνεξαρτησίας, καθώς επίσης δέν είχε τήν έννοια τής απόλυτης άνεξαρτησίας.

Ο Καθηγητής Παναγιώτης Τρεμπέλας σέ άρθρο του μέ τίτλο «Οι όροι καί οι παράγοντες τής ανακηρύξεως του αυτοκεφάλου» καί υπότιτλο «Τό αυτοκέφαλον καί οι ιεροί κανόνες» αναλύει διεξοδικῶς επί τῆ βάσει τών Ιερῶν Κανόνων καί τής έκκλησιαστικής ιστορίας τό πῶς λειτουργοῦσαν οι Αυτοκέφαλες Έκκλησίες, καθώς επίσης έξετάζει διεξοδικῶς τούς όρους καί τούς παράγοντες πού διαμορφώνουν μιᾶ Έκκλησία σέ Αυτοκέφαλη.

Δέν είναι δυνατόν νά αναφερθοῦν όλα τά επιχειρήματα του άρθρογράφου, αλλά μόνον νά καταγραφοῦν μερικά από τά συμπεράσματά του.

Ο Παναγιώτης Τρεμπέλας κάνοντας λόγο για τούς όρους ανακηρύξεως του Αυτοκεφάλου υποστηρίζει ότι σέ αυτό δέν συνετέλεσαν ἡ αποστολικότητα τής έδρας, οὔτε ἡ πολιτική σημασία κάποιας πόλεως, ἄλλωστε ἡ φράση του Μ. Φωτίου «τά περί τῶν ένοριῶν δίκαια ταῖς πολιτικαῖς επικρατείαις καί διοικήσεσι συμμεταβάλλεσθαι εἴωθε», «δέν ἀποτελεῖ ἀρχήν ἀπαράβατον καί ἀπαρεγκλίτως τηρηθεῖσαν, ὡς ἄλλως τε καί αυτό τοῦτο τό “εἴωθε” συνυπονοεῖ». Ἡ θεμελιώδης ἀρχή καί ὁ οὐσιώδης ὅρος για τήν χειραφέτηση μιᾶς Έκκλησίας «δέον νά έξαρθῆ αἱ εύκολίαι καί έγγυήσεις πρός ἀπρόσκοπτον καί τελεσφόρον λειτουργίαν τής συνοδικῆς έξουσίας, διά τής κανονικῆς καί τακτικῆς συγκροτήσεως συνόδων κατά τάς θεμελιώδεις διατάξεις, τάς έν τοῖς ΛΔ' καί ΛΖ' ἀποστολικοῖς κανόσιν ένωρίτατα ἀποθησαυρισθείσας, καί τής διατηρήσεως έν γένει τής έπαφῆς καί τής ἀμοιβαίας έπιτηρήσεως καί έπιβλέψεως καί κηδεμονίας τῶν υπό ἕνα Πρῶτον συνενουμένων έκκλησιῶν».

Ἐπομένως, ἡ Αὐτοκεφαλία τῶν Ἐκκλησιῶν ἔχει σχέση μετὰ τὴν συνοδική διάρθρωση τῆς καθόλου Ἐκκλησίας καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ κηδεμονίαν τοῦ «Πρώτου», πού εἶναι ὁ Πατριάρχης, στὴν κορυφή τῆς ἐκκλησιαστικῆς πυραμίδος. Μὲ κανέναν λόγον ἡ Αὐτοκεφαλία δέν μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἀποσχιστικὰς ἐνέργειες καὶ τάσεις. Γι' αὐτὸ ὁ Τρεμπέλας παρατηρεῖ:

«Τέλος δέν πρέπει κατ' οὐδένα λόγον νὰ λησμονῆται, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπαφή τῶν ἐπισκόπων ὑπὸ τὸν ἕνα Πρῶτον ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐν Χριστῷ ἐνότητος. Προδήλως λοιπὸν κατ' οὐδένα λόγον ἐπιτρέπεται νὰ ἄγῃ εἰς τὴν δημιουργίαν εἰδους τινός καπετανάτων ἢ ἐκκλησιαστικῶν ἐπικρατειῶν ξένων πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ μᾶλλον δέον νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν εὐχερεστέραν ἐπικοινωνίαν πάντων τῶν ἀπανταχοῦ ἐπισκόπων διὰ τῶν κέντρων αὐτῶν ἢ τῶν Ἀρχιεπισκόπων. Ἐντεῦθεν καὶ πρῶτῳ, ὡς εἶδομεν, ἐκδηλοῦται ἡ τάσις πρὸς διεύρυνσιν τῶν ὁρίων τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν διὰ τῆς ὑπαγωγῆς τῶν διαφόρων Μητροπολιτῶν ἢ Πρῶτων ὑπὸ τοὺς Ἐξάρχους ἢ Πατριάρχας, τῶν ὁποίων ἐν τέλει ὁ ἀριθμὸς περιορίζεται μόνον εἰς πέντε».

Ἀναλύοντας τοὺς παράγοντες πού συνετέλεσαν στὸ Αὐτοκέφαλο τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖο Αὐτοκέφαλο λειτουργοῦσε ὡς αὐτοδιοίκητο χωρὶς ὅμως νὰ διακόπτεται ἡ σχέση τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη, ὁ Καθηγητὴς Τρεμπέλας παρατηρεῖ ὅτι σημαντικό ρόλο γιὰ τὴν Αὐτοκεφαλία διαδραμάτισε ἡ ἀρχὴ «τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν» καὶ «λαμβάνεται ὑπ' ὄψει σοβαρῶς ἡ δεδηλωμένη γνώμη τῶν πληρωμάτων», δηλαδή τῶν λαῶν. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν ἄρση τοῦ Αὐτοκεφάλου, ὅπως ἐγένετο στὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀχρίδος. Βεβαίως, καὶ στὴν περίπτωσιν αὐτῇ «οἱ πόθοι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος ἐγένοντο ἀναντιρρήτως δεκτοί, μόνον ἐφ' ὅσον δέν προσέκρουον πρὸς τὰ καλῶς ἐννοούμενα ἐκκλησιαστικὰ συμφέροντα. Ἐντεῦθεν παρουσιάζεται ἰσοστάσιος ἢ καὶ ὑπερκείμενος τοῦ λαϊκοῦ παράγοντος ὁ συνοδικὸς παράγων, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ὁποίου ἡ κίνησις τοῦ λαϊκοῦ ἢ τοῦ ἐκπροσωποῦντος αὐτὸν κυβερνητικοῦ παράγοντος μόνον πραξικοπήματα, εἰς αὐτὰ τὰ ὅρια τοῦ σχίσματος ἐγγίζοντα ἢ καὶ εἰσβάλλοντα, δύναται νὰ δημιουργήσῃ. Ὁ συνοδικὸς παράγων διὰ τοῦτο παρουσιάζεται ἀνέκαθεν καθορίζων, κανονίζων καὶ ἐπεγκρίνων τὰς κινήσεις τοῦ λαϊκοῦ παράγοντος».

Ἐκεῖνο πού ὑποστηρίζεται ἀκόμη εἶναι ἡ διαδικασία χορηγήσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου.

Πρῶτος συνοδικὸς ἀρμόδιος νὰ ἀποφανθῇ γιὰ τὴν αἴτησιν χειραφετήσεως μιᾶς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ Σύνοδος ἢ περὶ τὸν «Πρῶτον» ἀπὸ ὅπου ἐξαρτῶνται οἱ χειραφετούμενες ἐπαρχίαι καὶ ὕστερα «ὁ τελικῶς καὶ ὁριστικῶς περὶ τοῦ αὐτοκεφάλου ἢ αὐτονόμου ἀποφαινόμενος εἶνε ἡ γενικωτέρα σύνοδος, ἐν ἧ ἡ πᾶσαι

άντιπροσωπεύονται αί έκκλησίαι, καί δή ή Οίкуμενική Σύνοδος». Μεταξύ δέ αὐτῶν τῶν δύο παραγόντων ἐξετάζεται ή ώριμότητα τῶν Ἐκκλησιῶν, ὁπότε εἶναι δυνατόν νά ἀρθῆ ή Αὐτοκεφαλία.

Βεβαίως, ὁ Τρεμπέλας ὑποστηρίζει ὅτι ή προσωρινή χειραφέτηση ἔχει τήν ἔννοια ὅτι πρέπει νά ἐξετάζεται ή ώριμότητα τῆς Ἐκκλησίας. Γράφει:

«Προκειμένου νά δίδεται καιρός καί εἰς τήν χειραφετουμένην ἐκκλησίαν νά ἀποδείξη ἐν τοῖς πράγμασι τήν ώριμότητα αὐτῆς, καί εἰς τάς λοιπάς αὐτοκεφάλους ν' ἀποφαίνωνται ἐν πλήρει γνώσει καί ἐκτιμήσει τῶν περιστάσεων περί τοῦ ἄν ἐνδείκνυται Ἐκκλησία τις νά κηρυχθῆ αὐτοκέφαλος, αἱ ζητοῦσαι τήν χειραφέτησιν ἐκκλησίαι δέον τό κατ' ἀρχάς ν' αὐτονομῶνται μόνον ὑπό τοῦ ἐξ οὗ ἐξηρτῶντο ἐκκλησιαστικοῦ κέντρου ἐπιφυλασσομένου τοῦ δικαιώματος πρὸς ἀνακήρυξιν εἰς αὐτοκέφαλον εἰς πάσας ὁμοῦ τάς αὐτοκεφάλους. Ἡ κυρίαρχος Ἐκκλησία μόνον τήν ἀπέναντι αὐτῆς θέσιν τῆς νέας ἐκκλησίας δύναται νά κανονίσῃ, οὐχί ὅμως καί τήν θέσιν αὐτῆς μεταξύ τῶν λοιπῶν. Ταύτην καθορίζουσιν εἰς τήν νέαν ἐκκλησίαν πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἐν συνόδῳ ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ 17 κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ».

Ἡ ἄποψη ὅτι ή προσωρινή ἀναγνώριση τῆς Αὐτοκεφαλίας πρέπει νά γίνεται ἀπό τήν Ἐκκλησία ἀπό τήν ὁποία ἀποσπᾶται εἶναι μιά προσωπική ἄποψη τοῦ ἀρθρογράφου, ἀλλά ἐκεῖνο πού ἐπικράτησε εἶναι ὅτι ή πρώτη ἀνακήρυξη μιᾶς Ἐκκλησίας ὡς Αὐτοκεφάλου γίνεται ἀπό τό Οίкуμενικό Πατριαρχεῖο καί ή τελική ἀναγνώριση ἀπό τήν Οίкуμενική Σύνοδο. Αὐτήν τήν τιμή καί ἀξία ἔχει τό Οίкуμενικό Πατριαρχεῖο, τό ὁποῖο ὄχι μόνον προεδρεύει σέ Πανορθόδοξους Συνόδους, ἀλλά ἀναλαμβάνει καί οὐσιαστικές πρωτοβουλίες γιά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Γίνεται σαφές ὅτι ή Αὐτοκεφαλία δέν δίνεται γιά τήν ἀνεξαρτησία μιᾶς Ἐκκλησίας, ἀλλά γιά τήν διατήρηση τῆς ἐνότητος ὅλων τῶν Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ὑπό τήν ἐποπτεία τοῦ Οίкуμενικοῦ Πατριάρχου. Ἄλλωστε, παρά τήν αὐτοδιοίκηση μερικῶν Ἐκκλησιῶν, δέν ὑπάρχει διάσπαση τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς ἀπό τόν Οίкуμενικό Πατριάρχη. Εἰδικῶς ἀναφέρονται ἀπό τά Πρακτικά τῆς Δ' Οίкуμενικῆς Συνόδου ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι ἀπό τήν διοίκηση τῆς Ἀσιανῆς καί Ποντικῆς δήλωσαν τήν ἐξάρτησή τους ἀπό τόν Οίкуμενικό Πατριάρχη. Γιά παράδειγμα ὁ Ἐπίσκοπος Μύρων Ρωμανός εἶπε: «οὐκ ἠναγκάσθην ἐγώ· ἠδέως ἔχω ὑπό τόν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως εἶναι, ἐπεὶ καί αὐτός μέ ἐτίμησε καί αὐτός μέ ἐχειροτόνησε». Αὐτό σημαίνει ὅτι ὑπῆρχε ἀλληλεξάρτηση τῶν αὐτοδιοικήσεων μέ τόν Οίкуμενικό Πατριάρχη.

Τό συμπέρασμα τῶν ἀναλύσεων αὐτῶν εἶναι ὅτι ή αὐτοδιοίκηση - Αὐτοκεφαλία

δίνεται κυρίως και πρό παντός για την ένότητα των Ἐκκλησιῶν και ὄχι για λειτουργία «καπετανάτων», ὅτι οἱ παράγοντες παραχωρήσεως των Αὐτοκεφαλῶν εἶναι κατά πρῶτον ἡ Σύνοδος περί τόν «Πρῶτον», κυρίως τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο και στήν συνέχεια ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ κρίνει τήν ὠριμότητα τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας. Ὑπάρχει δέ περίπτωση νά αἴρεται τό Αὐτοκέφαλο μέχρι τῆς ἀναγνωρίσεώς του ἀπό Οἰκουμενική Σύνοδο. Σημειώνει ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας:

«Διά τῆς τοιαύτης δέ των Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀποφάνσεως τό αὐτοκέφαλον, ὑπέρ οὗ αὐταὶ ἀπεφαίνοντο, κατησφαλίζετο ἐδραίως ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι αὐτοκέφαλοι ἐκκλησιαί μή τυχοῦσαι τῆς τοιαύτης ἐπικυρώσεως και κατασφαλίσεως κατηργήθησαν σύν τῷ χρόνῳ και κατελύθησαν (Καρθαγένης, Λουγδούνων, Μεδιολάνων, Πρώτης Ἰουστιανῆς, Ἀχριδῶν, Τυρνόβου, Ἰπεκίου κλπ), ἐνῶ τούναντίον αὐτοκέφαλοι τυχοῦσαι τῆς ἀναγνωρίσεως ταύτης, καίπερ εἰς δεινάς ἐμπεσοῦσαι περιστάσεις ἢ και παρακμάσασαι, παρέμειναν και κατ' ὀλίγον ἀνέζησαν (ὁ ἐκπατρισμός των Κυπρίων και ἡ κατά τό ΛΘ' κανόνα τῆς Πενθέκτης ὑπαγωγή τοῦ Κυζίκου και τῆς Ἑλληνοσποντίων ἐπαρχίας εἰς τόν πρόεδρον τῆς Κυπρίων νήσου· πατριαρχεῖα Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, Ἱεροσολύμων».

3. Ὁ θεσμός τῆς «Πενταρχίας»

Μέσα ἀπό αὐτήν τήν ἀνάπτυξη, πρέπει νά ἐρμηνευθοῦν οἱ Τοπικές και Οἰκουμενικές Σύνοδοι και οἱ ἱεροί Κανόνες πού θέσπισαν για τήν διατήρηση τῆς ἐνότητος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἡ πολυπρόσωπη ἐκκλησιαστική ζωή και ἡ πολυποίκιλη ὀργάνωση, ἀπαιτοῦσαν μιά ἰδιαίτερη διαρθρωμένη ἐκκλησιαστική ἱεραρχία, πού νά πειθαρχῇ και νά ὑπακούη σέ ἰδιαίτερους κανόνες. Στήν πραγματικότητα τό Ἅγιον Πνεῦμα ἦταν ἐκεῖνο πού διατηροῦσε διά των κανόνων τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἔτσι, ἀναπτύχθηκε ὁ θεσμός των Πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων, τῆς λεγομένης Πενταρχίας, και τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Θά δοῦμε λίγο αὐτήν τήν ἐξέλιξη, για νά ἐρμηνεύσουμε και μιά λεπτή πτυχή πού συνδέεται μέ τό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ ἀείμνηστος Καθηγητής Ἰωάννης Καρμίρης και ὁ ἀείμνηστος Νικόδημος Μίλας ἀναφέρονται διεξοδικῶς στό θέμα τῆς δημιουργίας των Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν των ἀρχαιοτέρων χρόνων και στό θέμα τῆς λεγομένης Πενταρχίας.

Ὁ στ' Κανόνας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὀρίζει τόν Ἐπίσκοπο Ἀλεξανδρείας νά εἶναι «Πρῶτος» των Ἐπισκόπων στήν Αἴγυπτο, τήν Λιβύη και τήν Πεντάπολη. Και αὐτό θά γίνη, ὅπως ἀκριβῶς συνηθίζεται μέ τόν Ἐπίσκοπο Ρώμης. Τόν Ἐπίσκοπο

Ἄντιοχείας ὀρίζει νά προΐσταται ὄλων τῶν ὑποκειμένων σέ αὐτόν ἐπαρχιῶν, ἤτοι Συρίας καί Κοίλης Συρίας, καί Κιλικίας καί Μεσοποταμίας, καί νά ἔχη τά πρεσβεΐα στίς Ἐκκλησίες. Μέ τόν ζ' Κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ Ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Αἰλία, ὅπως ἐκαλεῖτο τότε ἡ πόλη τῶν Ἱεροσολύμων, ὀνομάζεται καί ἐκεῖνος Πατριάρχης, κατά τήν ἐρμηνεία τοῦ Ἀριστηνοῦ.

Μέ τόν β' καί γ' κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, συγκροτεῖται καί ἡ διαίρεση τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, μέ βάση τήν διαίρεση τοῦ Κράτους ἀπό τόν Μέγα Κωνσταντίνο. Μέ τόν γ' Κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καθορίζονται τά πρεσβεΐα τιμῆς τοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. «Τόν μέν τοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τά πρεσβεΐα τῆς τιμῆς μετά τόν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον, διά τό εἶναι αὐτήν νέαν Ρώμην».

Μέ τόν η' Κανόνα τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐπικυρώνεται μαζί μέ τίς προηγούμενες ἐκκλησιαστικές περιφέρειες καί τό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. «...ἔξουσι τό ἀνεπηρέαστον καί ἀβίαστον οἱ τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν, τῶν κατά τήν Κύπρον, προεστῶτες, κατά τούς κανόνας τῶν ὀσίων Πατέρων, καί τήν ἀρχαίαν συνήθειαν, δι' ἑαυτῶν τάς χειροτονίας τῶν εὐλαβεστάτων ἐπισκόπων ποιούμενοι· τό δέ αὐτό καί ἐπί τῶν ἄλλων διοικήσεων, καί τῶν ἀπανταχοῦ ἐπαρχιῶν παραφυλαχθήσεται».

Μέ τόν κη' Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ ἅγιοι Πατέρες καθόρισαν τά ἴσα πρεσβεΐα τιμῆς στόν θρόνο τῆς Νέας Ρώμης, μέ τό ἐξῆς σκεπτικό: «Καί τῶ αὐτῶ σκοπῶ κινούμενοι οἱ ἑκατόν πενήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τά ἴσα πρεσβεΐα ἀπένειμαν τῶ τῆς νέας Ἰώμης ἀγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες, τήν βασιλεία καί συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καί τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβεΐων τῆ πρεσβυτέρα βασιλίδι Ἰώμη, καί ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέρα μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν».

Τέλος, ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδος βεβαίωσε τήν διαίρεση τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν, ἀλλά καί καθόρισε τήν ἱεραρχική τάξη καί τά πρεσβεΐα τῶν θρόνων μέ τόν λστ' Κανόνα της. «Ἄνανεούμενοι τά παρά τῶν ἑκατόν πενήκοντα ἀγίων Πατέρων, τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καί βασιλίδι πόλει συνελθόντων, καί τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα, τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων νομοθετηθέντα, ὀρίζομεν, ὡστε τόν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβεΐων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ἰώμης θρόνου, καί ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκεῖνον, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἀριθμείτῳ θρόνος, εἶτα ὁ Ἄντιοχείας, καί μετά τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως».

Μέ τούς ἀναφερθέντες Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καί ἰδιαιτέρως μέ τόν

Κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ρυθμίσθηκαν τελεσιδίκως καί ἀμετακλήτως τὰ λεγόμενα Πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα καί τό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

Μέσα στήν ἐκκλησιαστική παράδοση ὑπάρχει πλούσια ἀναφορά στήν ὑπαρξη τῆς Πενταρχίας, πού συγκροτεῖ τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἅγιος Θεόδωρος Στουδίτης θεωροῦσε ὅτι ὅλοι οἱ Πατριάρχες ἀποτελοῦσαν «τό πεντακόρυφον Κράτος τῆς Ἐκκλησίας» ἢ τό «πεντακόρυφον σῶμα τῆς Ἐκκλησίας» ἢ τό «πεντακόρυφον ἐκκλησιαστικόν σῶμα». Καί ὁ Θεόδωρος Βαλασαμών παραλληλίζει τήν ὑπαρξη τῆς Πενταρχίας μέ τίς πέντε αἰσθήσεις στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Δηλαδή, οἱ πέντε Πατριάρχες «ὡς αἰσθήσεις πέντε μιᾶς κεφαλῆς ἀριθμούμεναι καί μή μεριζόμεναι, παρά τῷ χριστωνύμῳ λαῷ λογιζόμενοι ἰσοτιμίαν ἐν ἅπασιν ἔχουσι, καί κάραι τῶν κατὰ πᾶσαν τήν οἰκουμένην ἀγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ δικαίως καλούμενοι, διαφοράν ἀνθρωπίνην οὐ πάσχουσιν».

Μέ τήν ὅλη αὐτή ἐκκλησιαστική διάρθρωση ἐπιβαλλόταν μιᾶ τάξη στήν Ἐκκλησία σύμφωνα μέ τό συνοδικό πολίτευμά της. Κάθε ἐκκλησιαστική διοίκηση εἶχε αὐτονομία, περιοριζόταν στά δικά της ὅρια καί μποροῦσε νά διοικῆ τίς Ἐκκλησίες σύμφωνα μέ τήν ἴδια πίστη καί ἀποκαλυπτική ἀλήθεια. Μάλιστα κατὰ τόν η' Κανόνα τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὀρίζεται «σῶζεσθαι ἐκάστη ἐπαρχία καθαρὰ καί ἀβίαστα τὰ αὐτῇ προσόντα δίκαια ἐξ ἀρχῆς καί ἄνωθεν, κατὰ τό πάλαι κρατήσαν ἔθος, ἄδειαν ἔχοντος ἐκάστου μητροπολίτου τὰ ἴσα τῶν πεπραγμένων πρός τό οἰκεῖον ἀσφαλές ἐκλάβειν». Καί στόν β' Κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μέ τόν ὁποῖο καθορίζονται τὰ πρεσβεῖα τῶν θρόνων, λέγεται: «Φυλαττομένου δέ τοῦ προγεγραμμένου περί τῶν διοικήσεων κανόνος, εὔδηλον ὡς τὰ καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἢ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει, κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὠρισμένα».

Ὁ Καθηγητής Βλάσιος Φειδᾶς σέ δύο ἐξαίρετες μελέτες του, μέ τίτλο «Ὁ θεσμός τῆς πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν» (1ος καί 2ος τόμος), ἀναφέρεται διεξοδικά στό πῶς διαμορφώθηκαν οἱ Τοπικές Ἐκκλησίες, τό Μητροπολιτικό σύστημα καί στήν συνέχεια τό ὑπερμητροπολιτικό σύστημα διοικήσεως, ἡ ὑπερεξαρχική αὐθεντία μέ κατάληξη τό Πατριαρχικό σύστημα καί βεβαίως τήν ἀνάπτυξη τοῦ θεσμοῦ τῆς Πενταρχίας.

Ὅπως ἀναλύει, στούς πρώτους αἰῶνες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ἀπονέμονταν «πρεσβεῖα τιμῆς» σέ μιᾶ ἐκκλησία, τὰ ὁποῖα πρεσβεῖα εἶχαν ἄμεση ἀναφορά στήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας «ἐν τῇ ἀποστολικῇ Ὁρθοδοξίᾳ, τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ καί τῇ ἀγάπῃ» καί ἦταν ἀπαλλαγμένη ἀπό κάθε ἔννοια διοικητικῆς δικαιοδοσίας. Τά «πρεσβεῖα τιμῆς» συνδέονταν μέ τήν μαρτυρία τῆς πίστεως τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, τήν ἀποστολικότητα τῶν Θρόνων, τήν πολιτική σπουδαιότητα τῶν

πόλεων, τήν ἱεραποστολική δραστηριότητα καί τό ἐκκλησιαστικό κύρος.

Ἡ Α' Οἰκουμενική Σύνοδος μέ τίς ἀποφάσεις της, κατέστησε τά «πρεσβεῖα τιμῆς» σέ «μητροπολιτικά» καί ἔτσι δημιουργήθηκε τό Μητροπολιτικό σύστημα, μέ κέντρο τήν πρωτεύουσα τῶν πολιτικῶν ἐπαρχιῶν. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε καί ἡ ἀντιμετώπιση τῆς αἵρεσης τοῦ Ἀρείου, ὅσον ἀφορᾷ τήν Ἐκκλησία τῆς Αἰγύπτου καί ἔδωσε ἀρμοδιότητες στόν Θρόνο τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος καθίστατο κέντρο ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Αἰγύπτου στήν Ὀρθόδοξη πίστη. Ἔτσι ἡ Α' Οἰκουμενική Σύνοδος εἰσήγαγε τό Μητροπολιτικό σύστημα στήν ἐκκλησιαστική διοίκηση, τό ὁποῖο καθιστοῦσε μιά ἐπαρχία «οἶονεῖ αὐτόνομον διοικητικήν μονάδα».

Βεβαίως, ἡ εἰσαγωγή τοῦ Μητροπολιτικοῦ συστήματος εἶχε καί τίς ἀρνητικές ἐπιπτώσεις, διότι «οἱ ἀρειανόφρονες ἐπίσκοποι ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τῆς διά τοῦ μητροπολιτικοῦ συστήματος υἱοθετηθείσης διοικητικῆς αὐτονομίας ἐκάστης ἐπαρχίας, ἐπέτυχον νά ἐπικρατήσουν ταχέως ἐν τῇ Ἀνατολῇ καί νά ἐκτοπίσουν τούς Ὀρθοδόξους καί ἐξ αὐτῶν εἰσέτι τῶν ἐπισημοτάτων θρόνων».

Αὐτό ἀκριβῶς τό πρόβλημα, ἡ τάση δηλαδή τῶν ἀρειανοφρόνων ἐπισκόπων νά καταλάβουν τούς ἐπισημοτάτους θρόνους τῆς Ἀνατολῆς, δημιούργησε ἄλλο πρόβλημα τό ποιός θά κρίνη «τούς ἐπισκόπους τῶν ἐπισημοτάτων θρόνων». Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου οἱ τάσεις «πολυαρχίας ἢ πλεισταρχίας καί μοναρχίας τῶν ἐπισκόπων ὠδήγουν εἰς ἀναρχίαν, ἐκδηλουμένην κυρίως ἐν ταῖς συνόδοις».

Τό γεγονός αὐτό ὀδήγησε τούς Πατέρες τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου νά υἱοθετήσουν τά λεγόμενα «ὑπερμητροπολιτικά πρεσβεῖα» καί «ῥύρισαν ὡς ἀνωτάτην διοικητικήν ἀρχήν τήν Μείζονα Σύνοδο τῆς διοικήσεως», ὡς σώματος. Ἔτσι, «αἱ ἀποφάσεις τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου προητοίμασαν τό ἔδαφος διά τήν διαμόρφωσιν τῆς πατριαρχικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως».

Ἐπομένως, στίς μελέτες τοῦ Καθηγητοῦ Βλασίου Φειδᾶ ἀποδεικνύεται ὅτι στήν μεταποστολική Ἐκκλησία, ἡ ἐκκλησιαστική διοίκηση στηριζόταν στό Συνοδικό σύστημα σχέσεως μεταξύ πρεσβείων τιμῆς τῶν Μητέρων Ἐκκλησιῶν καί τοῦ δικαίου τῶν χειροτονιῶν. Μέ τήν Α' Οἰκουμενική Σύνοδο καθιερώθηκε τό Μητροπολιτικό σύστημα διοικήσεως. Ἀμέσως μετά ὁμως διαπιστώθηκε ἡ ἔλλειψη ὑπερμητροπολιτικῆς αὐθεντίας καί ὡς πρός τήν κρίση καί ὡς πρός τήν χειροτονία τῶν Ἐπισκόπων, γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο ἀπό τήν Β' Οἰκουμενική Σύνοδο μέχρι τήν Δ' Οἰκουμενική Σύνοδο διεξήχθη ἀγώνας γιά τήν ὑπαγωγή τῆς μητροπολιτικῆς πολυαρχίας στήν ὑπερμητροπολιτική αὐθεντία τῶν Θρόνων Ρώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων. Ἔτσι, οἱ θρόνοι τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἀπέκτησαν ἀρμοδιότητα στό δίκαιο τῶν κρίσεων τῶν

Ἐπισκόπων καί στό δίκαιο τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν, στά ὅρια τῆς δικαιοδοσίας τους.

Πρό τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἶχε διαμορφωθῆ ὁ θεσμός τῆς Πενταρχίας «διά τῆς κανονικῆς τάξεως πρὸς σύνδεσιν τῶν οἰκουμενικῶν κανονικῶν πρεσβείων τιμῆς (προ-τίμησις μαρτυρίας θρόνου τινός ἐν ζητήματι πίστεως) μετά τοῦ δικαίου τῶν χειροτονιῶν καί κρίσεως ἐπισκόπων» καί λειτουργοῦσε ὡς ὑπερεξαρχική αὐθεντία, ἀλλά μετά τίς ἀποφάσεις τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὁ θεσμός τῆς Πενταρχίας λειτούργησε ὡς ὑπερμητρο-πολιτικό σύστημα πού βασιζόταν στήν σύνδεση τῶν ἐξαιρετικῶν πρεσβείων τιμῆς μέ τό ὑπερμητροπολιτικό δίκαιο τῶν χειροτονιῶν.

Αὐτό σημαίνει ὅτι, ὅπως στό Μητροπολιτικό σύστημα ἡ αὐθεντία τοῦ Μητροπολίτου συνδέθηκε μέ τήν ἐπαρχιακή Σύνοδο, ἔτσι καί στό ὑπερμητροπολιτικό σύστημα ἡ αὐθεντία τῶν ἐπισημοτάτων θρόνων Ρώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων συνδέθηκε μέ τίς ὑπ' αὐτοῦ Πατριαρχικές Συνόδους, πού συγκροτοῦνταν ἀπό Μητροπολίτες καί Ἐπισκόπους κάθε ἐκκλησιαστικῆς περιφέρειας. Ἔτσι, ἡ μητροπολιτική ἐπαρχιακή σύνοδος ἐξέλεγε τούς Ἐπισκόπους καί τόν οἰκεῖο Μητροπολίτη, ἀλλά ὁ ἐκλεγείς Μητροπολίτης χειροτονοῦνταν ἀπό τόν οἰκεῖο Ἀρχιεπίσκοπο- Πατριάρχη ἢ τόν ἀντιπρόσωπό του.

Ἐκτοτε παρέμεινε ὁ θεσμός τῆς Πενταρχίας μέχρι τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς Παλαιᾶς Ρώμης ἀπό τήν Καθολική Ἐκκλησία. Κάθε δέ προσπάθεια αὐξήσεως ἢ μειώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πέντε πατριαρχικῶν θρόνων ἦταν καταδικασμένη σέ ἀποτυχία. Ἀκόμη καί ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, καίτοι διέθετε διοικητική αὐτονομία δέν μπόρεσε νά διεκδικήσῃ πατριαρχικό δίκαιο, δηλαδή ἡ αὐτονομία της θεωρήθηκε «ὡς ἀπλοῦν διοικητικόν προνόμιον ἐν τῷ δικαίῳ τῶν χειροτονιῶν καί κρίσεων ἐπισκόπων, ἀσκούμενον ὑπό τήν ἔμμεσον ἐποπτεῖαν τῶν πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς καί δὴ καί τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως».

Βέβαια, ἐδῶ δέν εἶναι δυνατόν νά γίνουν εὐρύτερες ἀναλύσεις γιά τόν θεσμό τῆς Πενταρχίας, ἀλλά ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ, ἂν ἔχη μεγαλύτερες ἀναζητήσεις, νά ἀνατρέξῃ στά δύο μνημονευθέντα ἐπιστημονικά συγγράμματα τοῦ Βλασίου Φειδᾶ γιά νά ἐνημερωθῆ πληρέστερα γιά τά θέματα αὐτά.

Μόνον θά πρέπη νά τονισθῆ ὅτι ἡ Ἐκκλησία καθοδηγούμενη ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα, τό ὁποῖο φώτισε τούς θεούμενους Πατέρες, συγκροτήθηκε μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου σ' ἓνα σύστημα ἀλληλεξαρτήσεως καί ὄχι ἀνεξαρτητο-ποιήσεως γιά νά ἐξυπηρετῆται ἡ ἐνότητά της ὡς Σώματος τοῦ Χριστοῦ καί ἡ σωτηρία τῶν Χριστιανῶν. Ἡ συγκρότηση αὐτή ἀποτελέσθηκε πρωταρχικά ἀπό τήν διάρθρωση

τῶν Ἐκκλησιῶν σέ μητέρες καί θυγατέρες καί ἀπό τήν σημαντικότητα τῶν Θρόνων στήν διατήρηση τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως καί παραδόσεως. Ὡστόσο συνετέλεσε καί ἡ διοικητική διάρθρωση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους.

Πράγματι ἡ Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία ἦταν διηρημένη σέ Ὑπαρχίες, Διοικήσεις καί Ἐπαρχίες. Οἱ Ὑπαρχίες ἦταν μεγάλες διοικητικές περιφέρειες, οἱ ὁποῖες διαιροῦνταν σέ ἄλλα ἐπιμέρους τμήματα, πού ὀνομάζονταν Διοικήσεις καί, βέβαια, κάθε Διοίκηση ἀποτελοῦνταν ἀπό Ἐπαρχίες. Κατά καιροῦς ὑπῆρχαν μερικές ἀλλαγές στίς ὀριοθετήσεις τῶν περιφερειῶν αὐτῶν. Ἔτσι ἔχουμε τήν διαίρεση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους στίς ἀρχές τοῦ Δ' αἰῶνος μετά τίς διοικητικές μεταρρυθμίσεις τοῦ Διοκλητιανοῦ, τήν διαίρεση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους μετά τόν θάνατο τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καί τήν διοικητική διαίρεση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους μετά τόν θάνατο τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου.

Κατά τήν διοικητική διαίρεση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, μετά τόν θάνατο τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὑπῆρχαν τρεῖς Ὑπαρχίες, ἤτοι ἡ Ὑπαρχία τῶν Γαλλίων, ἡ Ὑπαρχία Ἰταλίας, Ἀφρικῆς, Ἰλλυρικοῦ καί ἡ Ὑπαρχία Ἀνατολῆς.

Ἡ Ἐκκλησία προσέλαβε τήν διοικητική διάρθρωση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ὁπότε ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Πρωτευούσης τῆς Διοικήσεως ὀνομάστηκε Ἐξάρχος Διοικήσεως καί ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Πρωτευούσης τῆς Ἐπαρχίας ὀνομάστηκε Μητροπολίτης. Φυσικά, κάθε ἐπαρχία ἦταν χωρισμένη στίς ἐπί μέρους Ἐνορίες. Μέσα ἀπό αὐτήν τήν ἀνάλυση μποροῦμε νά ἀντιληφθοῦμε τίς Ἐπαρχιακές Συνόδους, μέ «Πρῶτο» τόν Μητροπολίτη καί τίς Διοικήσεις μέ «Πρῶτο» τόν Ἐξάρχο τῆς Διοικήσεως.

Ἡ ἀνάλυση πού προηγήθηκε ἔδειξε ὅτι τά Πρεσβυγενῆ Ὁρθόδοξα Πατριαρχεῖα Παλαιᾶς Ρώμης, Νέας Ρώμης – Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων, καθώς καί ἡ Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἦταν ἐξέλιξη τῶν Μητροπολιτικῶν συστημάτων καί ἀναγνωρίσθηκαν ἀπό Οἰκουμενικές Συνόδους, μέ τήν προϋπόθεση νά διοικοῦνται βάσει τῶν ἱερῶν Κανόνων τῶν Τοπικῶν καί Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Συνεπῶς, στήν περίπτωσή τους ἔχουν ἐφαρμογή οἱ Κανόνες, τόσο ὁ λδ' Ἀποστολικός Κανόνας, ὅσο καί τά ὅσα ἀναφέρονται γιά τόν «Πρῶτο», ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ Κεφαλή τῶν Μητροπολιτῶν, καί οἱ Μητροπολίτες ἀποτελοῦν τήν Σύνοδο περί τόν «Πρῶτο». Ὄποτε, τό σύστημα διοικήσεως εἶναι ἐπισκοποσυννοδικό.

Τόν 11ο αἰῶνα (1099 μ.Χ.) ὕστερα ἀπό διάφορες διεργασίες, ἡ Παλαιά Ρώμη ἀποκόπηκε ἀπό τήν Πενταρχία τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς καί ὁ θρόνος τῆς Νέας Ρώμης – Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἔμεινε πρῶτος, χωρίς τήν Παλαιά Ρώμη.

Τόν 16ο αιώνα καί μετά, μόνο του τό Οικουμενικό Πατριαρχεῖο ἔδωσε Πατριαρχικές ἀξίες καί τιμές σέ διάφορες τοπικές Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες πρόκειται νά ἐπικυρωθοῦν ἀπό τήν μελλοντική Οἰκουμενική Σύνοδο, ἐκτός ἀπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας, τό ὁποῖο ἀναγνωρίσθηκε ἀπό τούς Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς ἢ Πατριαρχική ἀξία καί τιμή πού δόθηκε πρῶτα ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη. Ἐπίσης, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἔδωσε μόνο του καί ἄλλες Αὐτοκεφαλίες.

Τά ἀνωτέρω ἐγράφησαν πρὶν δεκαεπτὰ (17) χρόνια! Καί θέλω ἐδῶ νά ἐπισημάνω ὅτι αὐτά εἶναι ἐκκλησιολογικές πεποιθήσεις μου, πού δέν ἀλλοιώνονται καί δέν μεταβάλλονται μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου, γιατί εἶναι βασικές ἐκκλησιολογικές ἀρχές.

Ποιά συμπεράσματα ἐξάγονται ἀπό τό κείμενο τό ὁποῖο παρατέθηκε;

Πρῶτον. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας στίς Οἰκουμενικές Συνόδους συγκρότησαν, μέ τούς ἱερούς Κανόνες, τήν ὁρατή ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε αὐτή νά εἶναι Μία, Ἁγία, Ἀποστολική καί Καθολική.

Ἔτσι, ἀπό τίς πρῶτες Ἀποστολικές Ἐκκλησίες ὑπῆρξε μιά ὀργανική ἀνάπτυξη καί ἐξέλιξη τῆς διοργανώσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συστήματος, ὥστε οἱ Πατέρες ἀπό τό Μητροπολιτικό σύστημα νά προχωρήσουν στά «ὑπερμητροπολιτικά πρεσβεῖα», στήν συνέχεια στό πατριαρχικό σύστημα καί τελικά στόν θεσμό τῆς Πενταρχίας τῶν Θρόνων.

Δεύτερον. Ὁ ἱερός θεσμός τῆς Πενταρχίας δέν λειτουργοῦσε στήν πρώτη χιλιετία ὡς ἀνεξάρτητες πέντε κεφαλές, ὡσάν «καπετανᾶτα ἢ ἐκκλησιαστικά ἐπικράτεια ξένοι πρὸς ἀλλήλας» (Παναγιώτης Τρεμπέλας), οὔτε ὡς «κεφαλαρχίες» (Ὀλιβιέρ Κλεμάν), ἀλλά «ὡς αἰσθήσεις πέντε μιᾶς κεφαλῆς ἀριθμούμεναι καί μὴ μεριζόμεναι» (Βαλσαμών), ἀφοῦ μιά εἶναι ἡ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Χριστός. Ὁ ὅρος Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες πρέπει νά νοηθῇ ὡς αὐτοδιοίκητες Ἐκκλησίες καί ὄχι ὡς ἀνεξάρτητες Ἐκκλησίες ἀπό τήν ὅλη Ἐκκλησία. Πρῶτος θρόνος ἦταν τῆς Παλαιᾶς Ρώμης καί τά ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς μέ αὐτόν εἶχε ὁ θρόνος τῆς Νέας Ρώμης – Κωνσταντινουπόλεως.

Τρίτον. Ἀπό τόν ἐνδέκατο αἰώνα (1009), πού ἀπομακρύνθηκε ἡ Ἐκκλησία τῆς Παλαιᾶς Ρώμης ἀπό τήν «Πενταρχία», ἡ Ἐκκλησία λειτουργοῦσε ὡς Τετραρχία, ὁπότε ἡ Ἐκκλησία τῆς Νέας Ρώμης – Κωνσταντινουπόλεως ἔγινε πρωτόθρονη Ἐκκλησία καί εἶχε ὅλες τίς ἀρμοδιότητες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Παλαιᾶς Ρώμης.

Ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀπέκτησε ιδιαίτερη

ἀξία καί τιμή κατά τήν διάρκειά τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλά καί κατά τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, μέσα ἀπό τό σύστημα τῆς ἐθναρχίας πού καθόρισε ὁ Μωάμεθ ὁ Πορθητής. Αὐτό ἐπηρέασε καί τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο λειτουργοῦσε ἡ Τετραρχία τῶν Θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, μαζί μέ τήν Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Κύπρου.

Τέταρτον. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης τόν 16ο αἰώνα (1589) ἔδωσε τήν Πατριαρχική ἀξία καί τιμή στόν Μητροπολίτη Μόσχας καί αὐτό ἀναγνωρίσθηκε ἀπό τούς ὑπόλοιπους Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς (1590 καί 1593). Ἐπίσης, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀργότερα μόνος του χορήγησε τίς Αὐτοκεφαλίες καί τίς Πατριαρχικές ἀξίες καί τιμές σέ διάφορες τοπικές Ἐκκλησίες καί φυσικά ἔχουν ἀναγνωρισθῆ ἐν τῇ πράξει ἀπό ὅλες τίς Ἐκκλησίες, διότι ὅλοι οἱ Προκαθήμενοι συμμετέχουν σέ θεῖες Λειτουργίες καί Συνόδους, μέ μερικές ἐξαιρέσεις.

Πέμπτον. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Μόσχας μέ τήν θεωρία τῆς «Τρίτης Ρώμης», τήν ὁποία καλλιέργησε καί ἀνέπτυξε ἀπό τόν 15ο αἰώνα μέχρι σήμερα, ὄχι μόνον ὑπονομεύει τήν θέση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὡς Πρώτου στό κανονικό σύστημα διοργανώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλά αὐτοπροβάλλεται ἐν τοῖς πράγμασι ὡς πρώτη Ἐκκλησία μέ δύναμη καί ἰσχύ, ὅπως φαίνεται καθαρά στό θέμα τῆς Οὐκρανίας.

Ἄν προσθέσῃ κανεῖς ὅτι ἀπό τόν 19ο αἰώνα καί ἐντεῦθεν ἀναπτύχθηκε μιά ιδιαίτερη θεολογία, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ ρωσική θεολογία εἶναι ἀνώτερη καί ἀπό τήν πατερική θεολογία μέχρι τόν 8ο αἰώνα καί ἀπό τήν σχολαστική θεολογία τοῦ 11ου ἕως 13ου αἰῶνος, τότε ἀντιλαμβάνεται καλά ὅτι τό θέμα περί «Τρίτης Ρώμης» δέν ἔχει μόνο γεωπολιτική ὑποδομή, ἀλλά καί μεταπατερική θεολογική βάση.

Βεβαίως, γιά τήν ἀντικειμενική θεώρηση τῶν πραγμάτων, θά πρέπει νά σημειωθῆ ὅτι δέν ἰσχύουν καί οἱ θεωρίες μερικῶν συγχρόνων θεολόγων περί ἀναγωγῆς τοῦ Πρώτου τῆς Ἐκκλησίας μέσα στό Μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, στήν ὁποία Ἁγία Τριάδα μάλιστα θέτουν κακοδόξως καί ἱεραρχικότητα!! Ἄλλο εἶναι ὁ ἱερός κανονικός θεσμός τῆς Ἐκκλησίας, πού διαθέτει Πρῶτον μέσα στό συνοδικό καί ἱεραρχικό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, καί ἄλλο εἶναι τό μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, πού εἶναι παντελῶς ἀπρόσιτο στόν ἄνθρωπο.

Συνεπῶς, πρέπει νά σεβόμαστε τόν κανονικό θεσμό τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καθιερώθηκε ἀπό τούς Πατέρας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καί δέν πρέπει νά τόν ὑπονομεύουμε. Ἐπίσης, πρέπει νά σεβόμαστε τήν πρωτόθρονη Ἐκκλησία, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

Καί όταν καί από αυτό γίνονται μερικά λάθη, θά πρέπει νά διατυπώνουμε μέ σεβασμό, διάκριση καί τιμή τήν σκέψη μας, χωρίς ὅμως νά κατεδαφίζουμε καί νά ὑπονομεύουμε τόν ἱερό θεσμό τῆς Ἐκκλησίας πού συγκροτήθηκε ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα, τό Ὅποιο φώτισε τούς Πατέρας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων νά τόν καθορίσουν.

Δέν μπορεῖ νά ἰσχύη στά ἐκκλησιολογικά θέματα, ὅπως καί σέ ἄλλα θέματα, ἡ ἀρχή «πονάει κεφάλι, κόβει κεφάλι» καί νά γινόμαστε μητραλοῖες καί πατραλοῖες, δηλαδή ὑπονομευτές τοῦ ἔργου τῶν ἁγίων Πατέρων.

Σέ ἕνα ἐπόμενο κείμενό μου θά ἀναφερθῶ εἰδικότερα στόν ὄρο «Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία», γιατί θεωρῶ ὅτι ἀπό πολλούς παρερμηνεύεται.